

Vesna R. Cakeljčić*
 Univerzitet u Beogradu
 Fakultet organizacionih nauka

INTERNACIONALIZACIJA UNIVERZITETA U FRANCUSKOJ I SRBIJI I NJEN UTICAJ NA RAZVOJ NASTAVE STRANOG JEZIKA STRUKE

Originalni naučni rad
 UDC 341.221.4:378.4(44:497.11)]+371.331:81'243'276.6
<https://doi.org/10.18485/kkonline.2018.9.9.2>

Nove generacije studenata treba da usvajaju otvorenost prema drugome i drugačijem koja će im olakšati integraciju u sve više globalizovanu profesionalnu sredinu. Dok su njihovi prethodnici mogli da povećaju kompetitivnost svestranim obrazovanjem i znanjem stranih jezika, današnji akademci imaju prilike da obogate svoj profesionalni put zahvaljujući jednom fenomenu koji se širi u celom svetu i kod nas, a to je internacionalizacija visokog školstva. Ovaj rad se bavi rastućim značajem međunarodne orijentacije univerziteta i njenim uticajem na razvoj nastave i didaktike stranog jezika struke. Najveći deo ovde predstavljenog istraživanja, zasnovanog na deksriptivnoj metodi i na metodi uporedne analize, posvećen je francuskim univerzitetima i velikim školama iz oblasti menadžmenta kojima mnogobrojni „internacionalni studenti“, nastava na engleskom i ugovori o saradnji sa najprestižnijim svetskim univerzitetima daju snažan multikulturni identitet i međunarodni ugled. Njihovoj privlačnosti doprinosi i razvijanje didaktike francuskog jezika za univerzitetske namene koji alofonim studentima povećava šanse za uspeh. Fakulteti u Srbiji otvoreni su za međunarodnu saradnju, pre svega za širenje mreže partnerstava i za programe mobilnosti tipa Erasmus+, ali retko razmatraju mogućnost unapređenja nastave stranog jezika struke. Neki navedeni primeri, naročito oni sa Fakulteta organizacionih nauka, pokazuju da je napredak moguć.

Ključne reči: univerzitet, internacionalizacija, Francuska, Srbija, velike škole, menadžment, strani jezik struke, strani jezik za univerzitetske namene.

1. Uvod

Internationalizacija je istaknuto obeležje savremenog visokog školstva. Razvijena međunarodna dimenzija omogućuje univerzitetima da izvoze znanja i kompetencije, da povećavaju inovativne sposobnosti, da privlače strane istraživače i studente koji će doprineti njihovoj dinamici, da pružaju kompletnije obrazovanje koje će igrati značajnu ulogu u profesionalnoj sredini jačajući ugled svoje diplome, da stvaraju uslove za interkulturalnu komunikaciju i višejezičnost negujući time duh

* Fakultet organizacionih nauka u Beogradu, Jove Ilića 154, 11000 Beograd, Srbija; e-mail: cakeljic.vesna@fon.bg.ac.rs.

± Ovaj rad je u prethodnoj verziji delimično bio izložen u okviru četvrte međunarodne konferencije „Strani jezik struke i profesionalni identitet“, Beograd, Učiteljski fakultet, 29-30. 09. 2017, u vidu usmenog saopštenja na francuskom jeziku, uz prezentaciju.

otvorenosti prema drugome i drugačijem, što vodi izgradnji boljeg sveta u kome će slabiti identitetski sukobi. Jedan od pozitivnih učinaka globalizacije je upravo sve veća povezanost i isprepletenost akademskih zajednica koje dele slične ciljeve i vrednosti.

Svesni značaja internacionalizacije kao faktora za dobro pozicioniranje u zemlji i u inostranstvu, univerziteti širom sveta nastoje da budu što zanimljiviji za strane studente i predavače, ne samo svojim nastavnim programima i istraživačkim delatnostima, nego i logistikom koju pružaju strancima još i pre dolaska u njihovu zemlju. Studentska mobilnost, koja se ne tako davno svodila na pojedinačne slučajeve, doživela je pravi skok. Broj takozvanih „međunarodnih studenata“ u poslednjoj deceniji se udvostručio, te oko 4 miliona studenata godišnje napusti svoju domovinu da bi studirali u inostranstvu, kaže Olivje Rolo, predviđajući da će „2025. taj broj verovatno ponovo biti udvostručen te će 8 miliona studenata godišnje (od kojih polovina iz Azije) odlaziti iz svoje zemlje“ (Rollet, 2015a)¹.

Po broju stranih studenata, Francuska je četvrta prihvatna zemlja i prva neanglofona zemlja u svetu. Svake godine oko 750 mladih akademaca iz Srbije odluči da studira na jednoj od njenih 3.500 državnih ili privatnih visokoškolskih ustanova ili da se bavi naučno-istraživačkim radom u nekom uglednom istraživačkom centru i na taj način postane deo velike zajednice stranih studenata kojih u Francuskoj ima preko 330.000.²

2. Francuska: u srcu poslovnog sveta i u vrhu nauke

Integrisanjem u francuske studijske programe, mladi akademci naći će se u zemlji koja je prva svetska turistička destinacija. Njeni izvanredno obučeni vodiči sa entuzijazmom pričaju posetiocima o slikarskim školama, o restauraciji vitraža u gotskim katedralama ili o putevima vina. Ta neiscrpna dinamičnost odražava kvalitet menažmenta u njenim preduzećima, od malih i srednjih do multinacionalnih, koja se uspešno integrišu u evropsko i svetsko tržište. Naime, Francuska je prvorazredni akter svetske ekonomije, četvrta privredna i industrijska sila na planeti, prva u Evropi po proizvodnji žitarica i po izvozu hrane, u samom vrhu evropskog građevinarstva (*Bouygues*), treći izvoznik automobila u svetu, prva u svetu po proizvodnji pneumatika (*Michelin*), sa četvrtom mrežom osiguranja u svetu (*Axa* prva u Evropi) itd. Njenim jezikom govori više oko 274 miliona ljudi u svetu, u velikoj zajednici frankofonije. Posle

¹ Sve citate je prevela autorka ovog članka.

² *Choisir la France*: choisir_la_france_fr.pdf, brošura agencije Campus France koja se bavi promocijom studija u Francuskoj, čiji ogranak deluje u okviru Francuskog instituta u Srbiji; ovde se navodi da je Francuska 2017. primila 323.933 strana studenta, što čini 12% svih njenih studenata.

engleskog, francuski je drugi jezik koji se najviše uči u svetu. Sa engleskim i nemačkim je radni jezik Evropske unije, treći jezik u poslovanju i drugi jezik međunarodnih inormacija.³

Opšte su poznata francuska naučna i tehnološka dostignuća, od čuvenog voza velike brzine „teževa“ (TGV) do rakete Arijana. Francuska je na četvrtom mestu u svetu po broju Nobelovih nagrada (61), na drugom mestu u matematici sa 14 medalja Fields (15 za Sjedinjene Države), a 2017. nagrada Abel dodeljena je francuskom matematičaru Ivu Mejeru (*Yves Meyer*). Nacionalni naučno-istraživački centar – CNRS (*Centre National de la Recherche Scientifique*) prva je istraživačka institucija na svetu po broju publikacija (lista *Nature Index*); radovi iz matematike, astrofizike, ekologije, industrijskog inženjerstva spadaju u najcitiranije.⁴

2.1. Francuske kompanije: lideri Evrope u inovativnosti

Manje je poznato da je Francuska zemlja inovacija. Oko 15.000 francuskih preduzeća ima aktivnost zvanu R&D: „istraživanje i razvoj“ (*recherche et développement*), koja se odvija u sve jačoj saradnji sa univerzitetima i istraživačkim institutima i na koju se troši preko 30 milijardi evra godišnje.⁵ Prema izveštaju *Clarivate Analytics (ex-Thomson Reuters)* za 2017. Francuska je treća u svetu, iza Japana i Sjedinjenih država, a prva u Evropi po broju najinovativnijih preduzeća⁶, među kojima su: *Arkema, Alstom, Commissariat à l’Energie Atomique, Safran, Thales, Total S.A.* Prema Forbsovom renkingu⁷ među 100 najinovativnijih preduzeća, na čelu sa američkim kompanijama *Salesforce, Tesla i Amazon*, nalazi se i 10 francuskih. Danas se u francuskim medijima može čuti da su lideri francuske ekonomije *start-ups* i mala i srednja preduzeća. Francuski prestižni univerziteti prate ovu dinamiku razvoja gradeći snažne veze sa privredom i prilagođavajući svoje programe njenom razvoju. Studirati menadžment u Francuskoj znači naći se u srcu poslovnog sveta i u vrhu nauke.

³ *Chosir la France*, op.cit.

⁴ *La Recherche en France*: [chosir_recherche_fr.pdf](#).

⁵ *Ibid.*

⁶ *Top 100 Global Innovators Report 2017*: <https://clarivate.com/wp-content/uploads/2018/01/Clarivate-Analytics-2017-Top-100-Global-Innovators.pdf>. Inovativnost se računa po broju patentiranih izuma u poslednjih pet godina i njihovom značaju i uticaju u svetu.

⁷ *The World's Most Innovative Companies*: <http://forbes.com/innovative-companies/list/#tab:rank>.

2.2. Reputacija francuskih univerziteta

Francusko visoko školstvo je razvilo alate i strukture koji su prilagođeni međunarodnoj saradnji i interesima savremenog sveta. Obuhvata tri tipa ustanova: univerzitete⁸, velike škole, specijalizovane škole i institute. Svi su čvrsto angažovani na putu internacionalizacije učestvujući u programima mobilnosti studenata i nastavnika, tipa Erasmus+, delokalizujući svoje ustanove u inostranstvo, razvijajući sa partnerskim univerzitetima dvojne diplome, izvodeći nastavu na engleskom jeziku. Nosioци uglednih međunarodnih akreditacija, oni nude svojim studentima, kako francuskim tako i stranim, razne mogućnosti u izgradnji profesionalnog puta sa međunarodnom dimenzijom.

„Međunarodni uticaj francuskih univerziteta mnogo je jači nego što pokazuju izvesna rangiranja“ (Rollot, 2015b), tvrdi visoki funkcioner Konferencije predsednika Univerziteta i rektor Univerziteta Žan Mullen Lion 3⁹ Žak Kombi (*Jacques Comby*), uveren da najvažnije priznanje i kvalitet francuskih univerziteta predstavlja partnerstvo sa prestižnim univerzitetima u svetu. Tako Univerzitet Sao Paulo, najznačajniji u Latinskoj Americi, svrstava Univerzitet iz Liona među svojih šest glavnih partnera, uz ustanove kao što su Stanford, Princeton, Toronto i drugi. Pasioniran za internacionalizaciju, Kombi dodaje:

Ne biti prisutan u međunarodnim mrežama znači rizik od akumuliranja velikog zaostatka u svim oblastima inovacija. Biti otvoren za međunarodnu zajednicu takođe znači pružiti svojim studentima suštinsko i formativno iskustvo koje može igrati glavnu ulogu u njihovoj profesionalizaciji i traženju posla (*Ibid.*).

Prema Kombiju, svi univerziteti bi trebalo da razvijaju međunarodnu strategiju, sami ili kroz projekte sa partnerima u okviru Zajednice univerziteta i visokoškolskih ustanova ComUE¹⁰ kojoj pripadaju, ili pak sa drugim univerzitetskim ali i društveno-ekonomskim partnerima: velikim grupama, malim i srednjim preduzećima itd.

2.3. Velike škole: lideri internacionalizacije

Lideri strategije internacionalizacije su „velike škole“ (*Grandes Écoles*)¹¹ koje predstavljaju posebnost francuskog visokoškolskog sistema. Najuglednije su osnovane

⁸ Lista francuskih univerziteta: <http://www.enseignementsup-recherche.gouv.fr/cid20269/liste-desuniversites-francaises.html>.

⁹ Université Jean Moulin Lyon 3: <http://www.univ-lyon3.fr/>.

¹⁰ ComUE okupljaju univerzitete jedne regije jačajući njihove sinergije, i pridružuju se internacionalizaciji otvarajući kancelarije u inostranstvu. Ima ih 21.

¹¹ Naziv „velika škola“ u principu je rezervisan za najstarije i najprestižnije ustanove, mada većina nedavno osnovanih škola tog tipa takođe polaže pravo na njega. Francuski pridev *grande* znači i „velika“ i „visoka“,

u XIX veku. Centralna škola Pariz – ECP (*École Centrale Paris*) osnovana je 1829, Škola za visoke komercijalne studije – HEC (*École des Hautes études commerciales*) osnovana je 1881, Visoka trgovačka škola iz Liona – ESC Lyon (*École supérieure de commerce de Lyon*) osnovana je 1872, Nacionalna škola za administraciju – ENA (*École nationale d'administration*) jedna od najmlađih, osnovana je 1945, ali je danas među najprestižnijim i obrazuje najviše funkcionere državne administracije i preduzeća, takozvane „enarhe“. Pružaju specijalizovano obrazovanje visokog nivoa iz oblasti inženjerstva, trgovine i menadžmenta, veterine, političkih nauka i administracije. Postoje inženjerske škole, poslovne škole za menadžment, Visoke normalne škole – ENS (*Écoles Normales Supérieures*), Politehnička škola (*École polytechnique*) i druge. Odlikuje ih velika selektivnost pri upisu. U većinu tih škola se konkuriše nakon dve ili tri godine pohađanja vrlo zahtevnih kurseva u tzv. „pripremnim razredima“, organizovanim u uglednim pariskim gimnazijama, ili sa odgovarajućom visokoškolskom diplomom. Studije traju tri do pet godina i krunišu ih diplome svetskog ugleda. Prema FT (*Financial Times*) iz 2017. među 95 najboljih mastera iz menadžmenta na svetu, svrstani su masteri 24 francuske velike škole.¹² Među najkvalitetnijim školama je Evropski institut za upravljanje poslovanjem – INSEAD (*Institut européen d'administration des affaires*)¹³ privatna škola menadžmenta ocenjena kao jedna od najboljih na svetu; 2016. i 2017. rangirana je svetski br. 1 među programima MBA (*Master of Business Administration*).

Od osnivanja prve trgovačke škole u Parizu 1819, mreža visokih škola specijalizovanih u trgovini i menadžmentu neprestano se razvija i dobija na ugledu. U njima se izučavaju razne grane menadžmenta po najsavremenijim programima i pedagoškim metodama koji se neprestano modernizuju i inoviraju prateći potrebe preduzeća. Ta dinamika dopunjena je jačanjem međunarodne dimenzije, što omogućuje budućim menadžerima privilegovan pristup evropskom i svetskom tržištu.

3. Internationalization-at-Home

„Da bi pripremile studente za dvadeset prvi vek, visokoškolske ustanove bave se višestrukim strategijama kako bi studentima pružile globalne kompetencije koje su usklađene sa novim profesionalnim zahtevima i povećanim očekivanjima građanstva“

ali smatramo da je prvi naziv primereniji jer ističe razliku u odnosu na „visoku školu“ koja je nižeg ranga (*école supérieure*). Preteča današnjeg Univerziteta u Beogradu bila je Velika škola koju je 1808. osnovao Dositej Obradović.

¹² *Choisir la France, op.cit.*

¹³ INSEAD: <https://www.insead.edu/>.

(Agnew, Kahn, 2014: 31). Danas je strategija mnogih prestižnih univerziteta „internacionalizacija kod kuće“, na engleskom *Internationalization-at-Home* (IaH), koncept koji je „Bengt Nilson uveo 1998. kao način gledanja na jezgru internacionalizacije“ (*Ibid.*). Među njenim glavnim programskim ciljevima izdavaju se sledeći:

- ohrabrivati međunarodnu mobilnost i olakšati integraciju;
- širiti ponudu stranih jezika i francuskog za univerzitetske namene;
- razvijati nastavu na engleskom jeziku;
- delokalizovati studijske programe i kreirati dvojne diplome;
- povezivati se sa preduzećima.

3.1. Ohrabrivati međunarodnu mobilnost i olakšati integraciju

Na francuskom državnim univerzitetima ne pravi se razlika između stranih i domaćih studenata; uslovi upisa su identični, diplome i troškovi studiranja su isti za sve. Velike škole iz oblasti inženjerstva su državne i sa pristupačnom školarinom kao na državnim univerzitetima. Velike škole iz oblasti trgovine i menadžmenta uglavnom su privatne; veoma su skupe, ali zato njihove renomirane diplome obezbeđuju dobro plaćena radna mesta kojima se vrlo brzo nadoknade troškovi studiranja. Grupa HEC Paris¹⁴, rangirana prema FT kao druga poslovna škola na svetskom nivou, ima 88% međunarodnih studenata na programima MBA i 95 zastupljenih nacija. Profesorski kadar je sastavljen od 136 nastavnika istraživača od kojih je 64% međunarodnih, 29 nacionalnosti. ESC Rennes School of Business¹⁵ takođe broji preko 80% stranih studenata i profesora, sa devizom *Internationalization at home*. NEOMA Business school¹⁶ čiji je cilj da formira „eksperte međunarodne dinamike“ broji oko 45% stranih profesora. Master iz menadžmenta ESSEC Business School iz Serži-Pontoaza, koja se nalazi se na prvim mestima mnogih nacionalnih i internacionalnih lista najboljih škola menadžmenta, i FT i *The Economist* iz 2017. svrstavaju među top 5 na svetu.¹⁷ Sa svojih 156 stranih partnerstava i tesnim vezama sa privredom ova škola ističe profesionalne perspektive koje se otvaraju njenim diplomcima.

¹⁴ HEC Paris: <http://www.hec.fr/>; www.mba.hec.edu/; <http://rankings.ft.com/exportranking/european-business-school-rankings-2017/pdf>.

¹⁵ ESC Rennes: <https://www.rennes-sb.com/>.

¹⁶ NEOMA: <http://www.neoma-bs.fr/>.

¹⁷ ESSEC Business School: <http://www.essec.edu/fr/pages/propos-de-lessec/essec-business-school-esprit-pionnier/classements/>.

Univerzitet Istočnog Pariza – UPEC (*Université Paris-Est Créteil*)¹⁸ koji u svom sastavu ima 7 fakulteta, 4 instituta, 3 škole, 1 observatoriju i 32 istraživačke laboratorije, i preko 600 obrazovnih programa, prisutan je u svim oblastima znanja. Ima preko 3000 međunarodnih studenata; 13% studenata dolazi iz 118 stranih zemalja. Učestvuje u salonima obaveštavanja i privlačenja studenata u inostranstvu: u Koreji, Kolumbiji, Tunisu, Pakistanu itd. Razvio je mrežu od 365 međunarodnih partnerstava, od kojih 254 u Evropi u okviru programa Erasmus, a među njima je i Univerzitet u Beogradu. U okviru međuuniverzitetskog ugovora koji su 2011. godine potpisali UB i UPEC, razmenu na raznim nivoima razvijaju Fakultet organizacionih nauka – FON i Fakultet ekonomskih nauka i menadžmenta – FSEG (*Faculté de Sciences Économiques et de Gestion*) čiji departman, Ajfelov institut za upravljanje preduzećima – IAE Gustave Eiffel, jedna od najboljih univerzitetskih škola za menadžment u Francuskoj, organizuje takozvane „Međunarodne dane“, tematske susrete između svojih i stranih studenata kojima se promoviše mobilnost i prikupljaju svedočanstava od nastavnika i studenata sa stranih univerziteta.

Univerziteti pružaju logističku pomoć strancima prilikom dolaska u Francusku, a mnogi otvaraju univerzitetske kampuse i letnje škole u inostranstvu, poput kampusa Sorbone u Abu Dabiju.¹⁹ INSEAD ima tri glavna kapusa: u Fontenblou (na jugu Pariza), u Singapuru i u Abu Dabiju, kao član *Sorbonne Universités*. HEC raspolaže nizom besplatnih službi za strane studente: doček na aerodromu, transfer do grada studiranja, prijem u školu, stambeni smeštaj, upis, časovi francuskog. U ESC Rennes svakog stranog studenta „sponzoriše“ jedan francuski student u okviru asocijacije *Welcome* koja strancima olakšava integraciju. Na manifestaciji *International Day* oni predstavljaju svoje univerzitete. *Summer School* HEC-a, sa zastupljenih osam programa menadžmenta, traje leti na engleskom; učesnici dobijaju univerzitetske bodove i potvrdu o pohađanju.

3.2. Širiti ponudu stranih jezika i francuskog za univerzitetske namene

Francuski univerziteti šire ponudu stranih jezika u svojim programima u skladu sa potrebama tržišta i vizijom budućnosti, te sve češće uključuju i azijske jezike. UPEC, na primer, ohrabruje studente da izaberu još jedan živi jezik sem engleskog, uglavnom španski, nemački, italijanski. *Discovering Economics & Business English* u programu je

¹⁸ UPEC: <http://www.u-pec.fr/>.

¹⁹ Paris-Sorbonne University Abu Dhabi: <https://www.masterstudies.com/universities/United-Arab-Emirates/PSUAD/>.

tokom celih studija. Po semestru ima ukupno 24 sata, u 12 seansi od 2 sata, a zahtevani prethodni nivo znanja je B1. Na drugi strani jezik se odvaja takođe 24 sata, i traži se isto srednjoškolsko predznanje. Fond francuskog jezika za strance je 20 sati, 2 sata nedeljno, većinom je to Francuski za specifične namene – FOS (*Français sur objectifs spécifiques*) povezan sa studijskim programima, odnosno svetom ekonomije i upravljanja preduzećima. UPEC ima čak u ponudi i kurseve retkih jezika otvorene i za nastavnike.

Poslednjih godina, sve se više ulaže u programe ovladavanja francuskim akademskim jezikom, čiji je naziv Francuski za univerzitetske namene – FOU (*Français sur Objectifs Universitaires*) kako bi se smanjio zapaženi neuspeh stranih studenata u francuskom visokom školstvu. Ovaj novi koncept sve više osvaja didaktičko polje francuskog. Da bi olakšali teškoće na koje stranci nailaze tokom studija i prilikom uklapanja u profesionalnu sredinu, od razumevanja nastave (specifičnih izraza koje koriste predavači), načina hvatanja beležaka, preko sintakse i pravopisa do pisanog i usmenog izlaganja, univerziteta razvijaju transverzalne programe koji uključuju discipline studija. Ovaj program su osmislili i dalje ga razvijaju Žan-Mark Manžijant (*Jean-Marc Mangiante*) i Šantal Parpet (*Chantal Parpette*), inače plenarni predavači dve poslednje konferencije posvećene stranom jeziku struke, održane u Beogradu 2014.²⁰ i 2017.

Francuski za univerzitetske namene (FOU) ogranak je pristupa FOS-a u univerzitetskom kontekstu. Uključuje video zapise predavanja, praktični laboratorijski rad, studentske prezentacije, teme i ispravke ispitnih zadataka na temelju izvornih dokumenata; intervju nastavnika koji objašnjavaju organizaciju studija, sadržaj određenih časova, razvijene veštine, očekivano radno ponašanje itd. (Parpette, 2017: 57)

Verujući da se poboljšanje uspeha u studiranju, vladanje pisanim jezikom i efikasnost metoda rada tiče u istoj meri i domaćih i stranih studenata, Manžijant i Parpet smatraju ključnim izvesno približavanje između univerzitetskih disciplina i polja francuskog kao stranog jezika. Po njihovom mišljenju, uzimanje u obzir kulturne i institucionalne dimenzije u nastavi jezika za strane studente „vodi pomeranju koncepta od *lingvističkog obrazovanja* ka konceptu *obrazovanja za univerzitetske kompetencije*,

²⁰ V. Cakeljčić, Treća međunarodna konferencija *Strani jezik struke: prošlost, sadašnjost, budućnost*, LSPBG2014, Fakultet organizacionih nauka u Beogradu, Komunikacija i kultura online, V/br. 5, 2014, 267-270.

što umanjuje razmak između pedagoških pristupa rezervisanih za alofone studente i onih namenjenih francuskim studentima" (2011: 235).

3.3. Razvijati nastavu na engleskom jeziku

U cilju privlačenja što boljih studenata i predavača, francusko visoko školstvo sve više širi ponudu studijskih programa na engleskom jeziku, te ih danas ima preko 1.300 na celoj državnoj teritoriji. Na univerzitetima postoji više od 500 programa na engleskom jeziku u nivou mastera.²¹ HEC Paris ima *MSc International Finance*, aktuelno rangiran kao prvi *Global Finance Master* na svetu (FT još od 2012), zatim: *MSc Managerial & Financial Economics*, *MSc Marketing*, *MSc Strategic Management*, *MSc Sustainability & Social Innovation* itd. U saradnji sa Politehničkom školom, HEC Paris je osmislio dvogodišnji *MSc Big Data for Business* na engleskom (1. godina na Politehnici i 2. na HEC-u). UPEC-ov FSEG ima program diplomskih studija pod nazivom *International Economics & Management*, dok Ajfelov institut ima *Management International* na engleskom. ESC Rennes na trećoj godini studija izvodi celokupnu nastavu na engleskom.

3.4. Delokalizovati studijske programe i kreirati dvojne diplome

Delokalizovanje studijskih programa i potpisivanje ugovora o međusobnom priznanju i o ekvivalenciji diploma, odnosno kreiranje dvojnih diploma, jedan je od važnih strateških ciljeva prestižnih škola. Tako IAE iz Kana²² nudi između ostalih francusko-američki master 2; studenti prate prvu godinu u Francuskoj, a zatim mogu da izaberu Master poslovne administracije (MBA) na jednom od šest partnerskih univerziteta a da ih to ne košta više od 260 evra, dok ti programi inače koštaju od 15 do 20.000\$ godišnje. HEC Paris nudi *TRIUM Global Executive MBA*, diplomu specijalno kreiranu za visoke međunarodne kadrove u saradnji sa *New York University Stern School of Business* – NYU Stern i *London School of Economics and Political Science* – LSE, a koju zajedno izdaju ove tri svetski renomirane institucije. EM iz Grenobla²³ i ESCA iz Kazablanke²⁴, najprestižnija poslovna škola frankofone Afrike, kreirale su Evro-afrički institut za menadžment – INSEAM (*Institut euro-africain du management*) koji je privukao takođe ESSEC iz Duale (Kamerun), ISCAM sa Magadaskara i ENEAM iz Benina, želeći da iz sličnosti i razlika ovih zemalja izvuku neke pouke za Afriku.

²¹ Campus France: <http://taughtie.campusfrance.org/>.

²² IAE Caen: <https://www.iae.unicaen.fr/etudier-a-etranger.php>.

²³ Grenoble École de management: <https://www.grenoble-em.com/>.

²⁴ ESCA Casablanca: <http://www.esca.ma/>.

3.5. Povezivati se sa preduzećima

Internacionalizacija treba da se razvija uz jačanje partnerstava sa preduzećima. Francusko visoko školstvo smatra se odskočnom daskom za razvoj preduzeća, pa se godinama vrše rangiranja univerziteta sa čijim diplomama mladi diplomci najlakše nalaze zaposlenje. Kada neko leadersko preduzeće u sektoru inovacija naumi da se instalira u inostranstvu, jedan od glavnih kriterijuma geografskog izbora je postojanje vrhunskog tehnološkog i univerzitetskog parka na mestu njegovog otvaranja. Na primer, Univerzitet u Lionu, kako navodi rektor Kombi (Rollot, 2015b), u saradnji sa menadžerima preduzeća iz regije, preduzeo je proaktivnu politiku u Kini, Brazilu i Kanadi, naročito u oblasti zdravstvene i urbane inovacije: „Lion nije specifičnost, Tuluz je, između ostalog, mesto međunarodne aeronautičke inovacije u prvom planu, ali su to u mnogim drugim oblastima i Grenobl, Pariska regija, Marsej itd“ (*Ibid.*).

Specijalna služba za odnose sa preduzećima IAE iz Kana prati svoje studente dok god ne diplomiraju kako bi im olakšala stupanje u profesionalnu sredinu. Svakog meseca, preko 200 ponuda za posao i staž iz raznih sektora postavlja se na sajt fakulteta. UPEC-ov FSEG prvi je u Francuskoj po uspešno sprovedenom obrazovanju u kombinaciji sa praksom, koju smatra ključem svog uspeha; razvio je bogata i tesna partnerstva sa 250 preduzeća i institucija, u koje spada i Svetska banka. Jedna od deviza UPEC-a je „snažne veze sa preduzećima“ (*Strong links with the business community*). Grupa ESSEC poziva svoje studente da maštajući, kreirajući i preduzimajući postanu deo obrazovnih ambicija škole. U tu svrhu ova ustanova je ustanovila pravi preduzetnički ekosistem usmeren na inovativnost i stvaranje vrednosti.

4. Međunarodna dimenzija fakulteta u Srbiji

Univerziteti u Srbiji ulažu napore da se usklade sa međunarodnim standardima. Zanimljivo je pomenuti da po broju studenata korisnika programa mobilnosti tipa Erasmus+ Srbija spada u top 10 zemalja izvan Evropske unije.²⁵ Zahvaljujući zalaganju i finansijskoj pomoći Francuskog instituta u Srbiji, svake godine oko 50 studenata iz Srbije dobije stipendiju Vlade Francuske za studije u ovoj zemlji, iz čega

²⁵ UNESCO, izveštaj iz maja 2017. *Campus France: note_hs17_fr.pdf*. Francuska je šampion mobilnosti u okviru EU jer je u periodu 2010-2015. ostvarila skok +37 % u broju studenata koji odlaze na studije u inostranstvo.

se može zaključiti da francusko-srpska univerzitetska saradnja ima svetlu budućnost.²⁶ Zabeležena su dva tipa francuskih mastera delokalizovanih kod nas: kodiplomirajući (*co-diplômantes*) koji omogućavaju studentima da dobiju srpsku i francusku diplomu; oni koji izdaju samo srpsku diplomu, ali sa jednim delom nastave koju drže francuski predavači.

4.1. Realizovani francuski prestižni masteri

Od 2003. do 2006. godine na Fakultetu organizacionih nauka, u partnerstvu sa prestižnom *École Centrale Paris* – ECP, izvodio se Master iz industrijskog inženjerstva (*Mastère de génie industriel*) finansiran u okviru jedne donacije Vlade Francuske. Završile su ga tri generacije diplomiranih studenata tehničkih fakulteta u Srbiji (oko 20 godišnje) izabranih strogom selekcijom. Nastavu su držali ugledni francuski i srpski profesori u prostorijama FON-a, polaznici su išli na praksu u fabrike automobila u Parizu, a zatim na tromesečni staž u srpska preduzeća. Završni rad su branili pred komisijom koju su činili profesori obe partnerske ustanove, kao i rukovodilac srpskog preduzeća u kome su stažirali. Nažalost, master je prekinut i nije ostvaren plan da ga preuzme FON, ali da ostane pod nadzorom matične pariske škole ECP.

Ekonomski fakultet Univerziteta u Beogradu od školske godine 2003/2004. nekoliko godina je izvodio sa čuvenom grupom HEC iz Pariza partnerski kodiplomirajući Međunarodni master (magistarski kurs) menadžmenta i poslovne ekonomije (*Mastère international de Management et d'Économie*) sa ciljem da obuču uspešne menadžere za poslovanje u međunarodnom ekonomskom okruženju, a pre svega u okvirima privredne saradnje između Francuske i Državne zajednice Srbija i Crna Gora. Ovaj program je uveden zahvaljujući finansijskoj donaciji Vlade Francuske i pokroviteljstvu Francuske ambasade u Beogradu, a obavljao ga je nastavni kadar oba fakulteta, u večernjim časovima, kako bi polaznici mogli paralelno da studiraju i da rade. Nastava se odvijala trojezično, na engleskom, francuskom i srpskom, a bili su organizovani i kursevi francuskog jezika. Od osnivanja je diplomiralo oko stotinu polaznika (oko 20 godišnje) koji su danas direktori najvećih francuskih preduzeća otvorenih u Srbiji. Ekonomski fakultet takođe je uveo školske godine 2006/2007. sa Fakultetom za pravo, političke nauke, ekonomiju i menadžment Univerziteta u Nici – UNS (*Université Nice Sophia Antipolis*) Master makroekonomije privreda u tranziciji (*Master de Politiques*

²⁶ Precizni podaci o realizovanoj razmeni studenata i nastavnika u okviru programa Erasmus+: <http://www.institutfrancais.rs/info/program-mobilnosti-erasmus/>.

macroéconomiques dans les pays en transition) za koji se dobijaju diplome: Master ekonomije Univerziteta u Beogradu i *Master économie-gestion* Univerziteta u Nici. Sličan master je uveden 2007. na Ekonomskom fakultetu u Nišu, u saradnji sa ESC (*École Supérieure de Commerce*) iz Klermon-Ferana.

Od značajnijih programa u Srbiji posebno treba istaći Master 2: Menadžment i kulturne politike na Balkanu (*Management et politiques culturelles dans les Balkans*) koji se još od 2002. uspešno izvodi na Univerzitetu umetnosti u Beogradu u saradnji sa prestižnim Univerzitetom Lion 2.²⁷ Njegovi aduti su dvojna diploma oba univerziteta, nastava na engleskom i francuskom jeziku, profesori i ugledni stručnjaci iz raznih evropskih zemalja, studenti iz Benina, Kuvajta, Francuske, Italije, Kine, Rusije, Koreje, Japana, Sjedinjenih Država, te iz našeg regiona, ukupno iz 37 zemalja. Više od 90% studenata pronašlo je posao sa diplomom ovog studijskog programa koji je već 2004. stekao titulu „UNESCO katedre“ potvrdivši time izuzetan kvalitet i značaj za interkulturnu medijaciju u regionu, koji i danas traje. U njegovom sklopu Univerzitet umetnosti je razvio i ediciju naučnih monografija naših autora na stranim jezicima, čija je prva knjiga objavljena upravo na francuskom.²⁸

Nažalost, drugi međunarodni program Univerziteta umetnosti: *Master in International Performance Research – MAIPR*, uprkos velikom uspehu nije uspeo da se održi jer nije bio „dovoljno profitabilan“ po oceni rektorata partnerskih univerziteta, iako je, nakon završenog programa Erasmus mundus, bio samoodrživ (Dragičević Šešić i Jestrović 2017: 69-82). Međutim, na Fakultetu dramskih umetnosti doktorski program Menadžment kulture i medija privlači veliki broj stranih studenata iz: Hrvatske, Turske, Mađarske, Bosne, Makedonije, pa čak i iz Sjedinjenih Država. Fakultet vodi računa da komisije za odbranu budu međunarodne tako da se radovi pišu i na engleskom jeziku; počinju i prve frankofone saradnje u komentorstvu (*co-tutelle*) visokoškolskih radova, ne samo sa univerzitetima u Lionu i Grenoblu nego i sa univerzitetom Manuba iz Tunisa.²⁹

²⁷ Université Lumière Lyon 2: <https://www.univ-lyon2.fr/international/en-partenariat-international/>.

²⁸ M. Dragičević Šešić, *Vers les nouvelles politiques culturelles: Les pratiques interculturelles engagées* (Za nove kulturne politike: Angažovane interkulturalne prakse), Beograd: Clio i Univerzitet umetnosti; Brisel: Asocijacija Marcel Hicter, 2015.

²⁹ Université de la Manouba: <http://www.uma.rnu.tn/>.

5. Međuuniverzitetska saradnja i strani jezik struke na fakultetima u Srbiji

Iz prethodnog se može zaključiti da su strana partnerstva veoma privlačna visokoškolskim ustanovama u Srbiji. Nažalost, njihovo širenje nije usklađeno sa unapređenjem položaja stranog jezika struke. Ne samo da ne postoji svest o višestrukome značaju učenja jezika, nego je neretko prisutan potcenjivački odnos prema ovoj vrsti znanja, što ima za posledicu ukidanje nekih stranih jezika ili smanjivanje broja časova pod izgovorom ograničenih finansijskih sredstava. Dok se izdvaja novac za učešće studenata u međunarodnim takmičenjima na dalekim kontinentima (najviše na *Case Study*), ne razmatra se mogućnost povećanja fonda časova stranog jezika struke i zastupljenosti više jezika u programima, što bi doprinelo njihovoj kompetitivnosti i osavremenjivanju.

Poslednjih godina, naši fakulteti su tehnički sve bolje opremljeni tako da predavači imaju mogućnost izvođenja multimedijalne nastave. Ali zbog malog broja časova (u proseku dva časa nedeljno, na prve dve godine studija), ne teži se integralnom modelu nastave jezika i civilizacije, kao privilegovanom instrumentu pedagogije interkulturalnosti, moćnog oružja u borbi protiv netolerancije i ksenofobije. Naime, istinsko učenje nekog živog jezika ne podrazumeva samo ovladavanje pisanom i usmenom komunikacijom na tom jeziku, već i informisanje o kulturi i običajima naroda koji ga je iznedrio. „Može se reći i da jezik ne ispunjava svoju funkciju u potpunosti ukoliko iza njega ne stoji kultura, odnosno svest o razlikama između sopstvene i strane kulture, dok je različitosti u kulturnim obrascima koji se odražavaju i na verbalnu i na neverbalnu komunikaciju moguće i potrebno obraditi [u udžbenicima]“ (Janković, Tomović i Gledić, 2017: 44). Jedino poznavanje kulturnih činilaca identiteta naših sagovornika može omogućiti dobru komunikaciju sa njima, oslobođenu predrasuda. Ovo se naročito odnosi na fakultete koji formiraju buduće menadžere, imajući u vidu sposobnosti koje treba da poseduje mladi organizator u preduzeću i partner evropskih preduzeća i institucija.

Međutim, na mnogim fakultetima zastupljen je samo engleski. Znanje savremenog *lingua franca* danas je svima neophodno, pogotovo studentima menadžmenta, ali nije i dovoljno budućem građaninu sveta kome taj jezik nije identitetski. Štaviše, bilo bi opasno da svi ljudi na planeti uče jedino engleski. S obzirom na to da sa jezikom usvajamo određen način mišljenja i kulturne stereotipe, naše civilizacije bi kroz takav vid monolingvizma doživele osiromašenje nesagledivih razmera. „Identitetski i globalni jezik nisu dovoljni“, smatra Amin Maluf, i dodaje:

„...zadovoljiti se, u jezičkom pogledu, neophodnim striktnim minimumom, bilo bi u suprotnosti sa duhom naše epohe, čak i ako nam se prividno sugeriše nešto drugo. Između identitetskog jezika i globalnog jezika postoji širok, ogroman prostor koji treba umeti popuniti...” (Maluf, 2003: 107). Zalažući se za francuski jezik, Ana Vujović predlaže sledeća rešenja u borbi za višejezičnost na našim nefilološkim fakultetima koja je, na osnovu njenih istraživanja, sve ugroženija. Sem što smatra da svi nastavnici moraju da vladaju makar jednim stranim jezikom kako bi bili svesniji značaja ove vrste znanja na svim nivoima studija, smatra da:

nastavu svih stranih jezika na nefilološkim fakultetima, pa i francuskog, [treba] organizovati u saradnji sa stručnjacima iz onih oblasti za koje se studenti pripremaju, jer nastavnici stranog jezika nemaju dovoljno znanja u raznim stručno-naučnim oblastima; organizovati na filološkim fakultetima master studijske programe koji bi buduće nastavnike francuskog jezika obučavali i u oblasti jezika struke; ozbiljno raditi na izradi i izdavanju rečnika, udžbenika i drugih nastavnih materijala namenjenih učenju francuskog jezika struke; razvijati programe razmene studenata i nastavnika sa frankofonim univerzitetima. (2014: 222-223)

Konkretni podaci o položaju stranih jezika u nastavnim programima visokog školstva u Srbiji mogu se videti u istraživanjima objavljenim u članku iste autorke (2015). Iako ne deluju optimistično, Vujović zaključuje da je situacija bolja na privatnim univerzitetima. Poredeći državne i privatne fakultete pre deceniju i po, došli smo do sličnih rezultata. Tadašnji beogradski privatni fakulteti videli su u međunarodnoj dimenziji studija moćan instrument konkurentnosti u domaćim okvirima ulažući u nastavu stranih jezika. Na primer, Fakultet za evropski biznis – FEB³⁰ imao je u programima sve četiri godine studija: engleski, francuski, italijanski, nemački i španski, i to sa fondom od 18 časova stranih jezika nedeljno. Studenti su bili obavezni da polažu 3 jezika, a svaki od njih su učili 6 časova nedeljno.³¹ Svetao primer bio je i ostao Univerzitet umetnosti gde se nastava francuskog jezika odvija na nekoliko nivoa u skladu sa različitim polaznim znanjima studenata i u saradnji sa Francuskim institutom u Srbiji.

³⁰ Danas je to Fakultet za evropski biznis i marketing, u sklopu Evropskog Univerziteta. Nažalost, na fakultetu su danas u ponudi samo engleski i italijanski, sa fondom od 2 časa nedeljno prva 4 semestra.

³¹ V. Cakeljčić, Nastava stranih jezika i programi međunarodne saradnje na fakultetima za menadžment u Francuskoj i Srbiji (rad objavljen u izvodu), Zbornik IX međunarodnog simpozijuma SymOrg, Beograd, FON, 2004.

5.1. Fakultet organizacionih nauka: FOS i FOU

Na osnovnim studijama FON-a, liderskog fakulteta za menadžment u Srbiji, zastupljena su četiri strana jezika struke koja se uče četiri semestra na prve dve godine studija svih smerova, kao dvosemestralni predmeti, sa fondom 1+1 nedeljno (časovi i vežbe). Nastava Francuskog jezika struke 1 i Francuskog jezika struke 2 bavi se jezikom za specifične namene eksploatišući materijale iz raznih disciplina menadžmenta, a koncipirana je prema participativnom i interaktivnom pristupu uz korišćenje savremenog udžbeničkog i multimedijalnog materijala. Između ostalog, studenti ulaze u simulirane situacije u preduzeću, i od njih se traži da donose odluke u profesionalnom kontekstu (igre uloga, studije slučaja). Na master studijama, a na osnovu programa akreditovanog 2014, polaznici mogu da se opredele za Engleski jezik struke 4 ili Francuski jezik struke 4 kao izborni predmet u okviru modula Menadžment ljudskih resursa, koji je u okviru studijskog programa Menadžment.

Od 2018. studenti četvrte godine prvi put u sedmom semestru mogu da slušaju Strani jezik struke 3, kao izborni predmet. Iako će časovi biti prilagođeni potrebama grupe, u fokusu je Francuski za univerzitetske namene, čiji je didaktički cilj priprema stranih studenata za nastavu na frankofonim univerzitetima: upoznavanje sa strukturom francuskog visokog školstva, tipovima časova, metodologijom pisanih zadataka, akademskim jezikom koji koriste nastavnici, specifičnom leksikom određene discipline. Ovo je svojevrsni pilot-program koji sprovodimo imajući u vidu rastući broj studenata FON-a na razmeni u Francuskoj, u okviru programa mobilnosti. U tu svrhu je pripremljena odgovarajuća knjiga sa neophodnim informacijama za studente na razmeni.³² Treba imati u vidu da uvođenje tog segmenta u nastavu stranih jezika na našim fakultetima može biti korisno ne samo za studente u programima razmene nego i za sve druge koji uče jezike, naročito one slabije zastupljene poput francuskog i nemačkog, radi jačanja interkulturalne dimenzije među akademcima koji će se sutra razvijati i graditi svoj profesionalni profil u sve mešovitim sredinama i preduzećima sve snažnijeg multinacionalnog identiteta.

Zanimanje studenata za francuski jezik struke raste te se poslednjih godina za njega pri upisu opredeli preko trideset studenata, dok je ranije taj broj bio upola manji. Naravno, ono ostaje minorno u odnosu na dominaciju engleskog koji izabere velika većina. Vežbe iz engleskog jezika struke se odvijaju u više grupa i obezbeđuju ih tri nastavnika. Devedesetih godina, na FON-u su bili ukinuti francuski, ruski i nemački

³² V. Cakeljčić, *Étudier le management en français* (biće uskoro objavljeno), Beograd, FON, 2018.

jezik. Francuski je vraćen u nastavu 2002, dok su druga dva jezika vraćena desetak godina kasnije, ali honorarnim angažovanjem nastavnika Filološkog fakulteta u Beogradu. Engleski nikada nije bio pod pritiskom pretnje ukidanja, ali se suočavao sa drugim problemima, od kojih je možda najveći preobimnost grupa na času, što neretko primorava nastavnike da drže „ego-čas“ u amfiteatru koristeći mikrofona.

5.2. Razvoj stranih partnerstava, nastava na engleskom i mobilnost

U odnosu na učenje jezika, situacija je znatno povoljnija kada je u pitanju međunarodna saradnja. Svesni njenog višestrukog značaja za razvoj i ugled fakulteta, nastavnici FON-a su je oduvek negovali. Već desetak godina za sve zaposlene fakulteta organizuju se kursevi engleskog, a neko vreme u ponudi je bio i francuski. Iz niza partnerstava, izdvojili bismo zajednički program sa *Middlesex University Business School* iz Londona: *Master in International Business & Management*. Ovaj trosemestralni program uspešno se odvija od 2010. i potpuno se izvodi na engleskom. Usaglašen je sa evropskim standardima i akreditovan u obe zemlje. Studenti po završetku mastera dobijaju diplome oba univerziteta.

Od školske 2007/2008. godine na FON-u se realizuje i sve uspešnije se razvija nastava na engleskom jeziku na 15 predmeta na osnovnim studijama, u oblastima: marketinga, finansija, kvaliteta, menadžmenta tehnologije i razvoja, programiranja i statistike. U izvođenju ove nastave učestvovalo je dosad 28 nastavnika i saradnika. Fakultet u proseku godišnje izda 300 potvrda studentima o odslušanoj nastavi na engleskom.

Izuzetno je značajna saradnja kroz razmenu studenata i nastavnika sa francuskim Univerzitetom Istočnog Pariza, koja se odvija od 2014. U okviru programa mobilnosti Erasmus+ realizovano je više mobilnosti nastavničkog kadra i administrativnog osoblja, dok studenti FON-a već od druge godine studija imaju prilike da provedu semestar na pomenutom Fakultetu ekonomskih nauka i menadžmenta – FSEG-u na studijama menadžmenta. Nastavu mogu da slušaju na engleskom ili na francuskom. Razmatra se i proširenje saradnje sa UPEC-om u okviru Erasmus+MIC projekta, kroz saradnju sa Fakultetom nauke i tehnologije (*Faculté des Sciences et Technologie*) u domenu računarskih nauka i softverskog inženjerstva. Postoji želja i spremnost Fakulteta da se obnovi zajednički Master iz industrijskog inženjerstva sa *École Centrale Paris*.

5.3. Predstavljanje francuskih kompanija studentima

Na FON-u su poslednjih godina održala predavanje dva ambasadora Republike Francuske u Srbiji. Juna 2014. bivši ambasador Fransa-Gzavije Denio (*François-Xavier Deniau*) održao je predavanje o francusko-srpskim ekonomskim odnosima i razgovarao sa studentima. Dan Francuske (*Journée de la France*), organizovan 8. decembra 2016, odličan je primer povezivanja visokoškolske ustanove sa preduzećima, po čemu je FON prepoznatljiv. U okviru bogatog programa, bivša ambasadorica Kristin Moro (*Christine Moro*) održala je predavanje: „Strategija francuskih preduzeća iz sektora inovativnih tehnologija, njihov razvoj u Srbiji i širenje na Balkanu“. Menadžeri preduzeća: *Schneider Electric* (najinovativnija francuska kompanija u Srbiji), *Societe Generale Srbija* (strateški partner FON-a) i *Atos IT Solutions and Services* (vodeća francuska kompanija u Srbiji u oblasti informacionih tehnologija) upoznali su potom brojne studente i nastavnike i ugledne goste sa dostignućima i projektima svojih firmi uz pomoć PowerPoint prezentacije. Na koncu je Francuski institut u Srbiji predstavio novu kampanju francuskih stipendija, te razne mogućnosti studiranja u Francuskoj. Svi učesnici, uključujući i Francusko-srpsku privrednu komoru³³, izložili su svoje publikacije i reklamne materijale na štandovima u holu Fakulteta, a studenti su im postavljaju pitanja.³⁴

Treba pomenuti niz uspeha studenata FON-a na prestižnim svetskim takmičenjima u rešavanju studije slučaja. Nije zanemarivo ni zbližavanje više generacija sportista sa kolegama iz prestižne škole ESSEC, gde se svake godine održava univerzitetsko sportsko takmičenje „Pet lopti“ (*Tournoi cinq ballons*). Reprezentacije FON-a u ekipnim sportovima, muške i ženske, takmiče se na ovom međunarodnom turniru tri decenije postižući najbolje rezultate, o čemu svedoče brojni pehari.

6. Zaključak

U globalizovanom svetu, međunarodna saradnja univerziteta se razvija i širi neverovatnom brzinom, što najbolje ilustruje primer francuskih prestižnih škola za menadžment. Zbog velikog broja međunarodnih studenata sa raznih kontinenata, ove ustanove imaju širu lepezu stranih jezika kao nastavnih predmeta organizujući paralelno kurseve francuskog kao stranog jezika, kao i francuskog za akademske,

³³ Francusko-srpska privredna komora, CCI France Serbie: <http://www.cafs.rs/sr/>.

³⁴ Opširnije: <http://www.fon.bg.ac.rs/2016/12/odrzan-dan-francuske-na-fakultetu-organizacionih-nauka-2/>.

odnosno univerzitetske namene. Internacionalizacija utiče i na visokoškolske ustanove u Srbiji, koje imaju i želju i potencijale da se uključe u razmenu znanja, studenata i predavača sa stranim fakultetima, naročito u okviru programa mobilnosti tipa Erasmus+, kao i da učestvuju u naučnim i sportskim takmičenjima širom sveta. Međutim, dok u Francuskoj, a pretpostavljamo i u drugim visokorazvijenim zemljama, razvoj i značaj nastave stranih jezika struke uglavnom prati internacionalizaciju, barem po obimu i raznovrsnosti ponude, kod nas to nije slučaj. Mnogi fakulteti imaju u programima samo engleski jezik smatrajući ga dovoljnim za međunarodnu komunikaciju i ne vodeći računa o tome da monolingvizam vodi kulturnom osiromašenju i uniformizaciji. Sem ugrožene višejezičnosti na nefilološkim univerzitetima, osnovni problem je nedovoljna zastupljenost stranog jezika u nastavi. Broj časova i vežbi je nevelik, u proseku do 30 po semestru, što otežava posao konceptorima kurseva koji ne mogu da obuhvate modulima sve što bi bilo korisno polaznicima. Dakle, očigledna je disproporcija između otvorenosti za razne vidove internacionalizacije i spremnosti za poboljšanje nastave stranih jezika struke i njenog uvođenja na više nivoe univerzitetskih studija. Do podizanja svesti o značaju ove vrste znanja, kao važnog mosta između fakulteta i privrede, predstoji dug posao koji čeka uglavnom nastavnike stranih jezika.

Literatura

- Agnew, M. & Kahn, H. E. (2014). Internationalization-at-Home: Grounded Practices to Promote Intercultural, International, and Global Learning. *Metropolitan Universities: Working with Diverse Communities*, 25(3), 31-46.
- Dragičević Šešić, M. & Jestrović, S. (2017). The University as a Public and Autonomous Sphere: Between Enlightenment Ideas and Market Demands. In Bala S. et al. (ur.) *International Performance Research Pedagogies: Towards an Unconditional Discipline?*, 69-82. London: Palgrave Macmillan.
- Parpette, C. (2017). Le Français sur Objectif Spécifique : entre utilité et faisabilité. In Sowa, M., Krajka, J. (ur.) *Innovations in languages for specific purposes: present challenges and future promises – Innovations en langues sur objectifs spécifiques : défis actuels et engagements à venir*, 53-64. Frankfurt am Main [etc.]: Peter Lang.

- Janković, N., Tomović N. & Gledić B. (2017). Nacionalna kultura u udžbenicima engleskog jezika. *Komunikacija i kultura online*, 8 (8), 32-47. doi:10.18485/kkonline.2017.8.8.3.
- Maluf, A. (2003) *Ubilački identiteti*. Beograd: Paideia.
- Mangiante, J.-M. & Parpette, C. (2011). *Le français sur objectif universitaire*. Grenoble: PUG.
- Rollot, O. (2015a). Comment universités et grandes écoles deviennent de plus en plus internationales. *Le Monde*. Preuzeto sa <http://orientation.blog.lemonde.fr/2015/07/01/comment-universites-et-grandes-ecoles-sont-de-plus-en-plus-internationales/> [21.04.17].
- Rollot, O. (2015b). Le rayonnement international des universités françaises est beaucoup plus fort que ne le laissent penser certains classements. *Le Monde*, entretien avec Jacques Comby, Président de la Conférence des présidents d'Université (CPU). Preuzeto sa <http://orientation.blog.lemonde.fr/2015/10/01/le-rayonnement-international-des-universites-francaise-est-beaucoup-plus-fort-que-ne-le-laissent-penser-certains-classements/>. [21.04.17].
- Vujović, A. (2014). *Frankofonija u svetu i kod nas*. Beograd: Učiteljski fakultet.
- Vujović, A. (2015). Položaj francuskog jezika na nefilološkim fakultetima u Srbiji, In Cakeljčić, V., Vujović, A. & Stevanović, M. (ur.), *Strani jezik struke: prošlost, sadašnjost, budućnost*, Zbornik radova III međunarodne konferencije, 581-588. Beograd: Fakultet organizacionih nauka.

Korisni sajтови

- Campus France: campusfrance.org (promocija studija u Francuskoj i prijem stranih studenata i istraživača).
- Centre national des œuvres universitaires et scolaires (CNOUS): www.cnous.fr (informacije o studentskom životu).
- Egide: www.egide.asso.fr (stipendije i programi mobilnosti).
- Ministère de l'Éducation nationale: www.education.gouv.fr (informacije o obrazovnom sistemu i školskim ustanovama u Francuskoj).

Abstract

INTERNATIONALIZATION OF UNIVERSITIES IN FRANCE AND SERBIA AND ITS IMPACT ON THE IMPROVEMENT OF TEACHING LANGUAGE FOR SPECIFIC PURPOSES

The aim of this article is to delineate the growing importance of the international orientation of university education and its impact on teaching learning foreign languages for specific purposes. Initially, the research was devoted to universities and *Grandes écoles* in France, a model of the French business school where many international students which provide the host university a strong multicultural identity and international reputation thanks to agreements on cooperation with the most prestigious institutions of higher education in the world. In order to attract students from all over the world, many French universities have developed degree programs in English. Prestigious business schools offer a wide range of courses covering all major fields and strive to ensure a high level of research projects. These institutions offer students an opportunity to spend part of their studies at foreign universities. At the same time, foreign language teaching has been strengthened and modernized. One of the most important innovations is the integration of foreign language learning and teaching with the contents of other subjects. The development of didactics of French for Academic Purposes (*Français sur Objectifs Universitaires* – FOU) contributes significantly to the popularity of those universities, because non-French speaking students stand much better chances of success. French for Academic Purposes, as a branch of French for Specific Purposes (*Français sur Objectifs Spécifiques* – FOS), and as one of the ways to facilitate the integration of foreign students, is increasingly gaining importance in the domain of French as a foreign language.

Serbian schools of management are open to international cooperation and the establishment of agreements on diploma recognition and equivalence in order to facilitate student exchange and *Erasmus+* type mobility, but they rarely consider possible improvements in teaching foreign languages for specific purposes by increasing the number of courses and offering several languages in the curriculum, which would make them more competitive. The number of LSP classes per week is insufficient since it equates to an average of thirty hours per semester which are allocated to language learning. Very often, the only language offered to students is English. Although there is a significant disproportion between the desire to expand and strengthen international partnerships and a desire to improve conditions for foreign language teaching, the example of some Serbian universities shows that improvements are possible.

Keywords: university, internationalization, France, Serbia, business schools, management, French for Academic Purposes.

Résumé

INTERNATIONALISATION DES UNIVERSITÉS EN FRANCE ET EN SERBIE ET SON IMPACT SUR LE DÉVELOPPEMENT DE L'ENSEIGNEMENT DES LANGUES DE SPÉCIALITÉ

Les nouvelles générations d'étudiants ont la possibilité d'enrichir leur parcours professionnel grâce à un phénomène qui se répand dans le monde entier et en Serbie aussi : l'internationalisation de l'enseignement supérieur. La mobilité étudiante explose. Le nombre d'étudiants internationaux a doublé ces dix dernières années, et atteint aujourd'hui les quatre millions. Dans un contexte de développement accéléré des échanges sur tous les plans, les universités de par le monde ont la nécessité de renforcer leur dimension internationale pour attirer les meilleurs étudiants et enseignants-chercheurs qui contribuent à les dynamiser, et pour atteindre un rayonnement qui leur permette d'exporter leurs compétences et d'accroître leur capacité d'innovation. S'ouvrir à l'international, c'est offrir aux étudiants une expérience importante qui peut jouer un rôle majeur dans leur professionnalisation. Afin de préparer les étudiants à l'internationalisation, il faut d'abord tisser un réseau puissant de partenariats

privilégiés et des liens étroits avec les entreprises innovantes, ouvrir des implantations de formations externalisées à l'étranger, organiser un accueil performant aux étrangers, des campus et des *Summer Schools*, des formations en anglais, etc. Les programmes d'enseignement doivent soigner l'esprit d'ouverture pour sensibiliser les étudiants au multiculturalisme et au plurilinguisme. Un aspect important de cette ouverture est l'éducation multiculturelle et l'apprentissage des langues vivantes. La diversité culturelle et linguistique mène à l'ouverture à l'altérité, ce qui facilite l'insertion dans un milieu professionnel de plus en plus multinational.

Cet article vise à montrer l'importance croissante de l'orientation internationale de l'université et de son influence sur le développement de l'enseignement et de la didactique des langues étrangères sur objectifs spécifiques. Dans un premier temps, la recherche est consacrée aux universités et grandes écoles en France, un modèle de *business school* à la française où de nombreux étudiants internationaux, grâce aux contrats de coopération avec les écoles les plus prestigieuses, donnent à l'université d'accueil une forte identité multiculturelle et une réputation internationale. Afin d'attirer des étudiants du monde entier, de nombreuses universités françaises développent des programmes en anglais. Les bonnes grandes écoles de management offrent un large éventail de cursus couvrant tous les grands domaines, et tentent d'assurer un niveau élevé de projets de recherche. Ces institutions offrent à leurs étudiants la possibilité de passer une partie d'études dans une université étrangère. Parallèlement, l'apprentissage des langues étrangères est renforcé et modernisé. L'une des innovations est de relier l'enseignement des langues étrangères avec le contenu d'autres matières. Le développement de la didactique du français à des fins académiques contribue à leur attractivité, ce qui augmente les chances de réussite des étudiants allophones. Le Français sur objectifs universitaires (FOU) comme une déclinaison de la démarche du Français sur Objectifs Spécifiques (FOS) en contexte universitaire, et comme l'un des moyens de faciliter l'intégration des étudiants étrangers, occupe de plus en plus le champ du français langue étrangère.

Les facultés de gestion en Serbie sont ouvertes à la coopération internationale et à la mise en place des accords de reconnaissance et d'équivalence de diplômes afin de faciliter les échanges et la mobilité type *Erasmus+*, mais n'envisagent que rarement la possibilité d'améliorer l'enseignement de langue étrangère de spécialité par l'augmentation du nombre de cours et la présence de plusieurs langues dans les programmes, ce qui contribuerait à leur compétitivité. Le volume horaire reste insuffisant puisque les facultés consacrent en moyenne 30 heures par semestre à la formation linguistique. Souvent, la seule langue offerte aux étudiants est l'anglais. Bien qu'il y ait une disproportion marquée entre la volonté d'élargir et de renforcer les partenariats internationaux et la volonté d'amélioration de la condition dans l'enseignement des langues étrangères, l'exemple de certaines universités serbes montrent que des progrès sont possibles.

Mots-clés : université, internationalisation, France, Serbie, grandes écoles, gestion, Français sur objectifs spécifiques, Français sur objectifs universitaires.